

Ekvivalenssin ongelma vertailututkimuksessa

011i-Pekka Viinamäki

ABSTRACT.

The problem of equivalence in comparative research.

Comparisons are one of promising ways of producing empirical and theoretical findings. The key element is that comparativist is able to establish a valid comparative setting and achieve relevant criterions between issues to be compared. The article deals with comparative methodology, especially the problems of equivalence. The discussion focuses on three forms of equivalence which are conceptual, functional, and structural equivalence. In addition, several suggestions that a comparativist should consider in selecting the form of equivalence in his/her comparative study are proposed.

Keywords: comparative research, comparison, methodology, equivalence.

1. JOHDANTO

Luotettavaa vertailutietoa tarvitaan yhä enemmän päätöksenteossa ja johtamisessa. Mitä laajempikantoisesta ratkaisusta on kysymys, sitä enemmän perustelut perustuvat vertailevaan analyysiin. Hallinnossa haetaan jatkuvasti benchmarking -tapauksia, pyritään oppimaan kumppaneiden tai kilpailijoiden käytänteistä tai siirtämään hyviä käytäntöjä alueelta tai maasta toiseen. Vertailu on keino arvioida tulokset ja saavutukset. Paljonko on paljon ja miten tavallista, innovatiivista tai uniikkia jokin on.

Hallinnon tutkimuksessa on monia perusteluita vertailun relevanssille. Vertailu on keino esittää hallinnollisten toimien, rakenteiden, mallien säännöllisyys, samankaltaisuus tai eroavaisuus maiden välillä. Vertailuasetelmien kautta voidaan kehittää hallinto- ja organisaatioteorioita ja teorioiden sovellutuksia. Vertailu on keino ymmärtää globaaleja, läpituokevia reformeja. Vertailu avaa ovia kansallisten ja etnosentristen näkemysten siirtämiseen maailmanlaajuiselle tutkimusagendalle tai kansallisten tilannekuvien suhteuttamiseen kansainväliseen kontekstiin. (Jreisat 2005; Landman 2005.)

Eräs juonne on, että vertailutiedon voidaan sanoa olevan painavampaa kuin kansallinen tieto. Kansainväliset vertailut saavat paljon julkisuutta. Esimerkiksi vertailut koulutuksen tasosta (PISA), Transparency Internationalin korruptio-indeksit, EU:n kilpailukykyraportit, YK:n demokratia-indeksit ja hyvän hallinnon kriteerien toteutumamaraportit puhuttavat laajalti. Porter ja Gamoram (2002) kärjistävät, että oppilaiden heikot oppimistulokset tulivat ongelmaksi vasta USA:n sijoituttua heikosti kansainvälisessä vertailussa.

Vertailua siis tehdään, vertailutietoa tarvitaan ja tietoa käytetään yhä enemmän. Tiedon pitäisi olla luotettavaa. Vertailutiedon ja johtopäätösten teko ei ole ongelmatonta. Tosiasia on, että vertailija joutuu monesti tunnustamaan erot hyvin samankaltaistenkin ilmiöiden, maiden tai alueiden välillä. Vertailun metodologiset kysymykset on tarpeen nostaa esiin.

Tämä artikkeli keskittyy ekvivalenssiin vertailututkimuksessa. Pyrkinessään analysoimaan eroja tai yhtäläisyyksiä, vertailija törmää aina ilmiöiden ja tiedon yhteismitallisuuteen - tai useammin niiden yhteismitattomuuteen. Keskeinen kysymys

toimin tason testaamiseen (Rose 1991, 449). Missä määrin on mielekästä verrata omenaa ja appelsiinia? Onko tulokset tehtävä hedelmän tasolla?

Rutgersin (2004, 155) mukaan vertailijan voi valita kahden strategian välillä. Ensinnäkin, vertailija voi pyrkiä ymmärtämään ja vangitsemaan ilmiön olemuksen soveltamalla autenttisia ja lokaaleja merkityksiä vertailussaan. Vertailija pyrkii mahdollisimman tarkoin hahmottamaan sen käsitteellisen kontekstin, jossa tutkittava ilmiö esiintyy. Toinen vaihtoehto on se, että vertailija kehittää omat käsitteet ja joita sovelletaan jokaisessa vertailumaassa. Käsitteet ovat eräänlainen mittatikka, joka mahdollistaa vertailtavan ilmiön piirteiden ymmärtämisen ja selittämisen.

Kun käsitteiden identtinen merkitys tuntuu lähes mahdottomalle, on kysymys ensisijaisesti siitä, miten hyvin käsite tavoittaa kaikki vertailuun altistetut ilmiöt ja yksiköt. Osborn (2004) käyttää termiä lingvistinen ekvivalenssi tilanteesta, jossa vertailija on pystynyt varmistamaan vertailun validiudesta. Valtio- ja kielirajat ylittävissä vertailussa ongelma kytkeytyy ensisijaisesti käsitteiden ja termien kääntämiseen. Selvää on, että yksinkertaisellakin termillä voi olla monta merkitystä kun se käännetään kielestä toiseen, koska kulttuurillinen ja semanttinen konteksti muuttuvat. Esimerkiksi Shaw ja Ormston (2001) havaitsivat Britannia-Venäjä -vertailussaan käsitteiden (management ja training) erot. Kun 'management' käännettiin venäjäksi, se sisälsi vahvat viitteet autoritaariseen hallintoon ja käskytykseen. 'Training' merkitsi työntekijöille määrättyjä pakollisia harjoituksia tuotannon jouduttamiseksi, ei vapaaehtoista koulutautumista.

Käsitteellisen ekvivalenssin tavoittelussa voi hyödyntää kaannostieteen herättelemiä kysymyksiä (ks. esim. Spillner 2002, 36-37). Esimerkiksi, missä määrin vertailussa sovellettu käsite täyttää informatiivisen ekvivalenssin vaateen eli onko asiatiedot vastaavat kaikissa tapauksissa? Semanttisen ekvivalenssin kohdalla käsitteeltä edellytetään, että sen merkitys on samanlainen eri tapauksissa. Konnotatiivinen ekvivalenssi puolestaan kysyy, herättääkö sovellettu termi samat mielleyhtymät kaikissa vertailuissa tapauksissa?

Näyttääkin siltä, että vertailija ei voi koskaan täysin varmistua käsitteiden täydellisestä ekvivalenssista. Osborn (2004, 271) kannustaa vertailijoita varmistamaan kysymyksenasettelunsa ja

ideansa vertailtavuuden sen sijaan, että takerrutaan termien tai yksittäisten sanojen täydelliseen ekvivalenttisuuteen. Termeihin liittyvien ongelmien välttäminen onnistuu ehkä parhaiten kun apuna voidaan käyttää tutkijoita vertailumaasta varmistamaan termien autenttinen ja lokaali merkitys. Samalla kun vertailijan käsitteistö luo edellytykset vertailtavissa olevien tapausten valikoinnille, käsitteistöllä perustellaan myös ne ehdot, joilla karsitaan ei-vertailtavissa olevat tapaukset (Hyyryläinen 2000, 136).

3.2. Funktionaalinen ekvivalenssi

Funktionaalinen ekvivalenssi on toinen metodologisessa kirjallisuudessa esitetty ekvivalenssin muoto. Karkeasti muotoiltuna funktionaalisen ekvivalenssin idea kiteytyy siihen, että samoja funktioita toteutetaan eri poliittis-hallinnollisissa järjestelmissä. Tosin funktioita toteuttavat erilaiset organisaatiot eri intensiteetillä (Almond & Coleman 1960, 11; Dogan & Pelassy 1984, 31; Gresov & Drazin 1997, 404-405). Huomiot tässä ekvivalenssin muodossa nivoutuvat funktion käsitteeseen ja funktionalismiin. Funktio voidaan määritellä tavaksi, jolla tietty tekijä vaikuttaa tai edesauttaa tietyn systeemin olemassaoloa tai systeemin kykyä sopeutua ja olla vuorovaikutuksessa toimintaympäristöönsä (Scott 1981, 84; Giddens 1979, 60).

Tässä ekvivalenssin muodossa vertailijan huomio kiinnittyy funktioihin, joiden oletetaan esiintyvän vertailtavissa järjestelmissä tai ilmiöissä samanlaisena. Esimerkiksi Merton (1967, 87) puhuu funktionaalisista välttämättömyyden (functional indispensability) ensisijaisuudesta. Tällöin funktioiden kautta selitetään eri yhteiskunnallisia ja kulttuurillisia rakenteita tai muutoksia.

Hallinnon ja johtamisen vertailijalla on monia mahdollisuuksia. Hän voi keskittyä toimiin tai tehtävien ominaisuuksiin, tai tehtävien toteuttamisen tuloksiin vertailtavissa yksiköissä. Lähes kaikkia hallinnollisia toimia voi tarkastella eri tasoilla. Jakajina voivat olla toiminnallisten ominaisuuksien säännönmukaisuus, responsiivisuus, avoimuus tai vaikuttavuus. Ekvivalenssia koskevat arviot liittyvät myös kysymyksiin siitä, miten vertailtavat yksiköt toimivat toimintaympäristösäännön. Miten funktiot muokkaavat ympäristöä ja miten funktiot adaptoituvat ympäristön vaateisiin.

(Almond & Powell 1969, 15-17.)

Funktiot vaihtelevat rakenteesta toiseen ja samassa rakenteessa voi toteutua samankaltaisia tai hyvin erilaisia funktioita. Yksi rakenne, esimerkiksi instituutio, byrokratia tai organisaatio voi toteuttaa enemmän kuin yhtä funktiota. Näistä johtuen, kun vertailija päättää tavoitella funktionaalista ekvivalenssia, on hänen paatettava mitkä funktioista ovat samankaltaisia vertailuun valittujen tapausten välillä. Toisin sanoen, rajautua funktioihin jotka ovat vastaavia vertailutapauksesta toiseen.

3.3. Rakenteellinen ekvivalenssi

Kolmantena ekvivalenssin muotona voidaan pitää rakenteellista ekvivalenssia. Tällöin vertailijan huomio kiinnittyy ensisijaisesti poliittis-hallinnollisen systeemin rakenteisiin, niiden osiin, muotoihin, järjestäytymiseen ja rakentumiseen. Kun edellisessä taustalla on funktionalismi, niin rakenteiden vertailun taustalla on strukturalismia koskeva keskustelu.

Tyypillisimmillään hallintovertailija valitsee kohteekseen byrokratiat, puolueet, yhteiskunnalliset intressiryhmät, lainsäädäntöelimet, ylimmät virkamiehet tai valtion tai kuntien organisaatiot. Laajemmin kysymys on yhteiskunnallisista ja universaaleista rakenteista, kuten poliittisesta systeemistä, instituutioista, virkamieshallinnosta, normeista, kulttuurista tai arvojärjestelmistä. Vertailijaa kiinnostavat tyypillisimmillään rakenteiden ja osarakenteiden muutokset. Millaisia kehityspolkuja rakenteista löytyy ja miten niitä voi selittää tai ymmärtää. Mitkä ovat tulkittavissa tyypillisiksi rakenteiksi tai ensisijaisiksi piirteiksi sekä millaisia ovat tavoiteltavat rakenteet ja miksi?

4. ARVIOITA EKVIVALENSSIN MUOTOJEN ONGELMISTA

Edellä erotettiin kolme ekvivalenssin muotoa. Seuraavassa keskitytään artikkelin toiseen tutkimuskysymykseen eli millaisia ongelmia vertailija voi odottaa, kun hän perustelee vertailuasetelansa tietyllä ekvivalenssin muodolla? Entä millaista potentiaalia muotoihin liittyy?

Analyysi tehdään ongelmalähtöisesti. Seuraavassa valikoidut teemat sisältävät huomioita kustakin ekvivalenssin muodosta. Ensimmäinen ja

toinen teema ovat läheisesti vertailuasetelmaan kytkeytyviä. Millaisia ongelmia vertailuun valittujen tapausten määrä ja vertailun läheinen kytkentä empiiriseen tiedonhankintaan asettavat ekvivalenssille? Kolmas teema leikkaa vertailtavien ilmiöiden olemusta. Millaisia haasteita vertailija kohtaa kun vertailtavana olevat käsitteet, funktiot tai rakenteet eriytyvät? Miten näiden muutos tai murros vaikuttaa ekvivalenssin perustelemiseen? Neljäs teema käsittelee vertailukontekstia ja sen haasteita ekvivalenssille. Edellä tästä saatiin jo viitteitä erityisesti käsitteellisen ekvivalenssin yhteydessä. Viiden teema liittyy paatettuihin ja vertailevan analyysin tekemiseen.

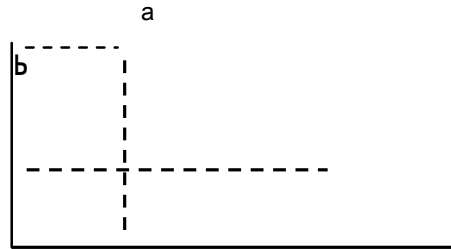
4.1. Vertailutapausten määrä

Vertailtavien tapausten määrä vaikuttaa ekvivalenssin laatuun ja analyysiin. Vaikutusta pohditaan kuvion 1 kautta. Mitä enemmän tapauksia on, sitä vähemmän käsitteitä kyetään hydyntämään. Toisaalta, mitä vähemmän tapauksia, sitä yksityiskohtaisempaan ja kattavampaan tulkintaan voidaan päätyä. Samalla vertailija voi operoida useammilta käsitteillä (ks. myös Rose 1991, 453).

Jos vertailija päätyy kvalitatiivisten metodien käyttöön, tilanne a on houkutteleva. Tällöin vertailtavien tapausten määrä on pieni. Käsitteitä voi olla monia ja niiden osuvuus on todennäköisesti validi. Myös käsitteellinen ekvivalenssi säilyy hyvänä. Tavoitetilä on, että jokaisesta casesta saavutetaan syvälinen, ymmärtävä tulkinta. Vastaavasti tilanne b on kvantitatiiviselle otteelle houkutteleva. Vertailtavien casejen määrä on suuri ja sallii tilastollisten menetelmien käytön.

Ongelmia todennäköisesti ilmaantuu kun vertailija lähtee kvalitatiivisella otteella kohden b:tä eli pyrkii kasvattamaan vertailtavien tapausten määrää. Intensiiteetti, jolla tutkittavaa tietoa kustakin casesta saadaan, yleensä laskee. Samalla käsitteiden abstraktiotaso nousee. Tämä johtuu siitä, että sisällöllinen hajonta käsitteiden ja casejen välillä kasvaa. Otollinen vertailustrategia on tällöin keskittyminen funktionaaliseen tai rakenteelliseen ekvivalenssiin. Vertailija operoi yhdellä tai valikoidulla määrällä käsitteitä, joilla on havaittavissa vakioitu merkityssisältö. Toisaalta tapausten määrän kasvu johtaa tilanteeseen, jossa vertailijan on vähennettävä myös analysoitavien funktioiden tai rakenteiden määrää.

Analyysin syvyys / B
kAsineiden taarä
kasvaa

Vertailtavien tapausten
määrä kasvaa

Kuvio 1. Analyysin syvyys ja vertailtavien tapausten määrän välinen suhde

Kun vertailtavien tapausten määrä kasvaa, vertailija etäännytty käyttämästään empiirisestä materiaaista. Paikanis- ja kontekstituntemus heikkenee ja jokaista yksittäistä casea ei kyetä tuntemaan syvällisesti. Eräs juonne on se, että vertailuun valitaan usein oma kotimaa joka voi vinouttaa ekvivalenssia. Kotimaasta tiedot ovat hyvät ja kontekstuaalisesti relevantit. Vertailija kykenee erottamaan merkitykselliset tiedot vähemmän merkityksellisistä.

Kaikkiin kolmeen ekvivalenttiuden muotoon kuuluu, että jokainen vertailutapaus analysoidaan samalla tarkkuudella. Vertailija joutuu usein tilanteeseen, jossa päätelmät tehdään heikoimman tapauksen tasolla. Yleensä ratkaisu on lisätä abstraktiotasoa, jolloin kyetään säilyttämään suunniteltu täärä tai jopa lisäämään vertailutapauksia.

4.2 Empirismin keskeisyys

Käsitteiden operationalisointi linkittää empiiriset havainnot ja teoreettiset abstraktiot. Vertailussa käsitteiden valinta ja täsmentäminen ovat vasta puoFvaii. Käsitteiden soveltaminen empii-risiin kohteisiin on vertailun toinen osa. Vaikka vp-aiilututkimuksessa korostuu empiirinen ote, empinsmi ei aina leee vertailijaa auvoiseksi.

Tertassa ja ideeatasolla käsitteet voivat olla onnistuneila. mita vasta empiirinen vertailu pal

jastaa käsitteiden toimivuuden (Rose 1991, 449, 452). Rose lisää, että esimerkiksi maiden teoreettisessa tarkastelussa voidaan päätyä "jalat irti maasta" vertailuun. Maat valikoituvat "tavan-omaisten" joukosta tiedostetusti tai jopa tiedostamatta. Voi olla, että vertailija toistaa aikaisempien tutkimusten stereotypiat. Stereotypiat luovat kirjoitukseen todellisuuden tunnun. Rosen kritiikillä voi olla sijaa nykyisessä julkisjohtamisen tutkimuksessa. Useat teokset kirjaavat yhä uudelleen anglosaksiset reformit, linkittaen ne Australian ja Uuden-Seelannin kokemuksiin ilman varsinaisia empiirisiä mittauksia tai tulkintoja.

Przeworski ja Teune (1967, 553-555) tarkentavat empiiristen ongelmien kytkeytyvän kahteen analyysivaiheeseen. Alkuvaiheessa vertailijan on valittava samankaltainen käsite tai määre analyysilleen. Esimerkiksi eettisten koodien tärkeydestä julkisessa hallinnossa voi vallita yksimielisyys teoreettisesti. Koodien mittaaminen yhtäläisin indikaattorein Suomessa, Iso-Britanniassa ja Japanissa on jo huomattavasti hankalampaa. Toiseksi vertailija kohtaa ongelmat analysoidessaan vertailudataa. Hänen on erotettava asiaankuulumattomien tekijöiden vaikutus, jotka kylläkin tulevat esiin aineistosta, mutta eivät liity tulkittavaan ilmiön tai selitä sen olemusta.

Vertailija törmää aineistojen yhteensopimattomuuteen. Kvantitatiivinen data ei ole kerätty samoin periaattein, käsitteilytapa vaihtelee mait-

tai, tiedot ovat eri ajanjaksoilta. Empiiriset aineistot on harvoin siirrettävissä toisen tutkimuksen käyttöön. (Lane 1990, 191.) Toki luotettavia, kattavia ja laadukkaita määrällisiä aineistoja löytyy. Esimerkiksi EU:n jäsenmaita sitovat yhteiset tilastointistandardit. OECD:n ja YK:n suosituksukset ovat harmonisoineet tilastointiperiaatteita. Silti vertailijan on huomioitava, että "valtiollisissa tilastoluokituksissa on jotakin omaa, jotakin lainattua, jotakin valtion paikallisesti maarittelemaa ja jotakin globaalisti jaettua" (Kinnunen (2004, 77).

Lopulta, kuten Teune (1990, 54-55) huomauttaa, vertailijan on nojaututtava teoriaansa. Teoria antaa perusteet ja relevanssin empiiriselle tulkinnalle, vaikka ekvivalenssi olisikin keho. Myös vertailijan mittaristo tai laadullinen analyysi saa reliabiliteettinsa teoreettisesta näkökulmasta. Kysymys kuuluukin, miten hyvin ja validisti vertailun teoreettinen kieli on kyetty kääntämään ja operationalisoimaan mittareiksi tai laadullisiksi kysymyksiksi. Toiseksi, miten hyvin vertailija kykenee säilyttämään ekvivalenttiuden teoreettisten ja empiiristen termien eli arkikielen välillä.

4.3. Eriytyminen

Vertailija on monesti kiinnostunut muutoksista ja niiden tulkinnasta. Vertailijoista mm. Fred W. Riggs soveltaa eriytymisen käsitettä. Hänen lähtökohta on se, että kaikki yhteiskunnat ovat muuttumassa. Riggsia tulkiten, näennäisesti perinteiset rakenteet toteuttavat modernien hallinnan funktioita ja toisaalta modernin hallinnon rakenteet palvelevat perinteisiä funktioita. Eriytyvät funktiot ja rakenteet ovat vertailijalle erityisen kiinnostavia. Vertailijalle kysymys on, miten kuvata tai mitata muutosta? Muutos ja eriytyminen eivät kuitenkaan ole vertailun kannalta ongelmattomia. Miten ja mihin vertailija voi perustaa ekvivalenssin? Voiko muutos, murros tai eriytyminen viedä pohjan ekvivalenssilta?

Funktionaalisen ekvivalenssin potentiaali kasvaa sen myötä, mitä erilaisimpia vertailtavat maat ovat (Logan & Pelassy 1984, 34). Yleensä vertailija löytää ekvivalentin funktion, jota eri rakenteet tai instituutiot toteuttavat. Vertailija voi esimerkiksi keskittyä poliittisen aktiivisuuden kanavoitumiseen kahdessa maassa, joista toinen on kehityksessä kohden demokraattista vallankäyttöä ja toisessa maassa on vakiintuneet aktiivisuuden muodot.

Suurelta osin funktionaalisen ekvivalenssin ensisijaisuus eriytyemisessä nähdään johtuvan siitä, että erot rakenteissa muodostuvat nopeammin. Rakenteiden erojen tutkimuksellinen hallinta tulee ongelmalliseksi. Toisin sanoen, instituutioiden ja organisaatioiden rakenteet eriytyvät liiaksi, eikä niiden vertailu ole enää mielekäästä. Lisäksi samankaltaiset rakenteet, erityisesti niiden puuttuminen tai arveluttavat piirteet, on helppo tunnistaa vertailuysikielillä valittaessa (Heady 2001, 15; Lane 1990, 195-196.)

Eriytymisen ja muutoksen nopeus on vertailijan kannalta erityinen kysymys. Muutos ei aina ole vertailijan kannalta liian nopeaa. Useimpia yhteiskuntien ja hallintojärjestelmien piirteet ovat suhteellisen hitaasti muuttuvia. Itä-Euroopan sosialististen järjestelmien romahtamista voi pitää poikkeuksellisenä. Ekvivalenssia voidaan yleensä parantaa pidentämällä vertailun ajanjaksoa (Pickvance 2004, 14).

4.4. Konteksti

Kontekstoinnin ongelma on läsnä kaikissa ekvivalenssin muodoissa. Käsitteet, funktiot tai rakenteet ovat usein kulttuuri- ja kontekstisidonnaisia ja tarkoittavat eri asioita eri maissa. Termeille ei välttämättä ole vastinparia kaikissa vertailtavissa maissa tai kulttuureissa. Edes se, että vertailija valitsee kaksi läheiseksi oletettua kulttuuria tai maata ei vielä takaa ekvivalenssia. Lisäksi lokaalit merkitykset voivat heikentää vertailun pohjalta tehtyjen päätelmien reliabiliteettia.

Kulttuurilliset, kielelliset ja konnotatiiviset erot heikentävät erityisesti käsitteellistä ekvivalenssia. Erot termeissä kantautuvat myös funktioiden ja rakenteiden ekvivalenssiin ja niiden merkityksisältö usein eroaakin liiaksi vertailtavien tapusten välillä. (Przeworski & Teune 1967, 555.) Esimerkiksi valtioneuvoston keskeinen tehtävä eli koordinointi poikkeaa jopa pohjoismaissa. Samalla tavoin, valtioneuvosto instituutioon on erilainen skandinaavisessa ja anglosaksisessa hallintokulttuurissa.

Eriytyminen käsitteellisessä ekvivalenssissa huomio kiinnittyy käsitteiden abstraktiotasoon. Kun vertailija tunnistaa kontekstiin liittyvän ongelman, yleinen strategia vertailtavuuden ja ekvivalenssin saavuttamiseksi on lisätä käsitteiden abstraktiotasoa ja teoreettista abstrahointia. Samalla vertailija ottaa etäisyyttä kontekstiin ja sitä kautta voi saavuttaa paremman yleistettävyyttä.

vydden. (ks. myös Keränen 2001.)

Ajoittain abstraktiotason lisäämisen ongelma on se, että samalla muodostetaan oma, universaali keinokieli, josta kontekstuaalisia merkityksiä on mahdotonta enää lukea. Keränen (2001, 85) kysyykin, puhuuko yleistettyä keinokieltä muut kuin toiset alan vertailijat? Lisäksi, Rutgers (2004, 166) kehottaa vertailijoita varomaan omien käsitteensä "pakkovientiä" uusiin konteksteihin.

Sartori (1994, 26) esittää kaksi täsmällisempää ehtoa abstraktiotason kasvattamiseen. Ensinnäkin, kun vertailussa sovellettavan käsitteen abstraktiota lisätään, on vertailijan vähennettävä käsitteeseen liittyviä piirteitä ja ominaisuuksia. Voi tulkita, että tätä strategiaa käytetään ensisijaisesti kun vertailuun valikoidaan hyvin en-laisia ilmiöitä tai maita. Tavoite on, että valittu käsite "matkustaa" maasta toiseen ja käsitteen merkityssisältö eri konteksteissa säilyy varsin yksinkertaisena. Toiseksi, jos tavoite on operoida vertailussa yksiselitteisellä käsitteellä, lisätään käsitettä täsmäntävien ominaisuuksien ja erityispiirteiden määrää. strategiaa käytetään kun tavoite on varmistaa käsitteen kontekstuaalinen osuvuus ja tarkkuus. Samalla strategia laskee vertailtavien tapausten määrää.

Eri konteksteista koituvia ongelmia välttellessään vertailija voi päätyä käsitteiden tarpeettomaan venyttämiseen. Uhka on, että termit menettävät heuristisen ja analyttisen selitysvoimansa. Esimerkiksi perustuslailla viitataan kaikkiin valtiomuotoihin tai korruptio kattaa kaiken epärehellisen toiminnan. Toisin sanoen, syyt ja seuraukset eivät erotu käsitteen avulla, eikä käsitteistä voi johtaa loogisia alakäsitteitä. Abstraktiotason nosto voikin siis olla ongelmien siirtoa käsitteelliseltä tasolta toiselle (van Deth 1999, 7; Sartori 1994, 21).

Funktionaalissa ekvivalenssissa vertailijan on kiinnitettävä huomiota tutkittavan funktion laatuun. Vastaavasti rakenteellisessa ekvivalenssissa voi keskittyä esimerkiksi ilmirakenteisiin ja piilorakenteisiin. Kysymys sivuaa teleologiaa. Missä määrin vertailija on tekemisissä tarkoituksellisten funktioiden kanssa? Entä missä määrin kyse on funktioista, joita organisaatiot näyttävät toteuttavan tietyssä kontekstissa? *Kysymys* koskee lisäksi objektiivisuutta. Viimekädessä vertailija tekee valinnat ja tulkinnot oman kontekstinsa perustalta. Valinta, perustelu ja tulkinta siis antavat viitteitä vertailijan kulttuurista ja ajatuskehikosta. (Blondel 1969 xxviii.)

4.5. *Valheellinen universalisms*

Rose (1991, 450) varoittaa "valheellisesta universalismista". Mitä opimme yhdestä tai useammasta maasta ei välttämättä päde kaikkiin muihin maihin. Miten käy jos yksi tai useampi tekijöistä joilla ekvivalenssia perustellaan, alkaa vanoida vertailtavissa ilmiöissä?

Erytisesti tämä koskee tapauksia, joissa sovelletaan analogista paattelyä. Ymmärretäänkö valittu käsite samoin kaikissa anglosaksisissa maissa, kuin se ymmärretään Iso-Britanniassa? Onko New Public Managementin sisältö sama Iso-Britanniassa, Irlannissa ja Australiassa? Vastaukset on esitettävä myös funktioihin tai rakenteisiin perustuvissa vertailuissa. Onko funktio tai rakenne todella sama kahdessa tai useammassa vertailuyksikössä? Headyn (2001, 15) mukaan oletus ekvivalenttiudesta ilman perusteltua tietoa onkin vertailijan suurin ongelma.

Universalismia on sivuttu erityisesti rakenteita koskevassa vertailukeskustelussa. Vertailijalle ongelmia koituu rakenteen käsitteestä ja olemuksesta itsessään. Vaikka rakenteet tai instituutiot eri maissa noudattavat yhä enemmän samoja malleja, samanlaisuus voi olla hyvin muodollista. Erytisesti mikrohistorian saralla Giovanni Levi ja Fredrik Barth kehottavat kiinnittämään huomiota "pintarakenteiden" samanlaisuuden ja erilaisuuden sijaan niihin prosesseihin ja mekanismeihin, jotka ovat tuottaneet vertailtavat rakenteet. (ks. myös Alapuro 2004).

Oletetusta universalismista ponnistaa laajempi empiirinen vertailututkimuksen kritiikki. Vertailut keskittyvät deskriptioon, eikä tapauksia analysoida systemaattisesti. Julkaisuissa on kattavia maakuvauskuksia, mutta niiden välillä ei ole havaittavissa jäntevää teoreettista tulkintakehystä. Toisin sanoen, vertailussa ei välttämättä kyetä yhdistämään maakuvauskuksia analyttisesti eikä tulkitsemaan erilaisuuksien tai samankaltaisuuksien merkitystä. (Jreisat 2005; Blondel 1969.)

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

Ekvivalenssin ongelmat ovat kriittinen kohta kaikissa vertailuissa. Ekvivalenssi koskee tietoa, päätelmiä, asetelmia ja analyysia. Vertailua koskeva metodologinen keskustelu tarjoaa useita ekvivalenssin muotoja, joiden tunnistamiseen artikkelin ensimmäinen kysymys pureutui. Artik-

kelissa rajauduttiin kolmeen ekvivalenssin muotoon, joita olivat käsitteellinen, funktionaalinen ja rakenteellinen ekvivalenssi. Onnistuneen vertailun perustana onkin tietoinen valinta ekvivalenssin suhteen.

Ekvivalenssin valinnasta seuraa metodologisesti ainakin seuraavat asiat. Ensinnäkin, valinta määrittää millainen tulkinta ilmiöstä voidaan tehdä. Toiseksi valinta ohjaa ja konstruoi tietoa, jota vertailluista ilmiöistä saadaan. Kolmanneksi, ekvivalenssin valinta määrittää ne seikat joilla vertailija perustelee vertailunsa validiteetin ja reliabiliteetin. Neljänneksi valinta rajaa vertailijan kiinnostuksen kohteen. Onko fokus vertailtavia ilmiöitä koskevissa käsitteissä, funktioissa vai rakenteissa? Täten valinta määrittää myös sen, mitä ja minkä suhteen asioita verrataan.

Ekvivalenssissa tavoite on riittävä samankaltaisuus, ei absoluuttinen identtisyys. Tämä tarkoittaa, että vertailijalle riittää ilmiöiden samankaltaisuuden tiedostettu tavoittelu. Ensisijainen kysymys on, kuinka uskottavasti, validisti ja analyttisesti vertailija kykenee perustelevaan ekvivalenssin asetelmassaan. Keskeisiä neuvottelukumppaneita vertailijalle ovat aineisto, teoria ja tehtävät päätelmät. Toiseksi, ekvivalenssi kuten vertailtavuuskin ovat seuraus tutkijan valinnoista. Sitä ei siis löydy mistään valmiina, kuten Hyyryläinen (2000, 146) huomauttaa. Esimerkiksi muutos ajassa, kontekstissa tai vertailijassa voi joko vahvistaa tai romuttaa toimineen vertailuasetelman.

Artikkelin toisella kysymyksellä haettiin vastauksia siihen, mitä ongelmia kuhunkin ekvivalenssin muotoon liittyy. Ongelmia, mutta myös potentiaalia määrittää se, kuinka monta vertailtavia tapauksia on, millainen on teorian ja empirian suhde vertailuasetelmassa, kuinka eriytynyt analysoitava järjestelmä on sekä se, millaisessa kontekstissa vertailu tehdään.

Käsitteellisen ekvivalenssin tutuin ongelma on käsitteiden heikko osuvuus ja tarpeeton venyttäminen. Ongelmia aiheuttaa termien monimerkityksellisyys, kulttuuri- ja kontekstierot sekä termien operationalisointi. Tämän muodon potentiaali vertailijalle on käsitteiden teoreettinen kehittäminen ja historiallinen deskriptio. Erityinen huomio on se, että kun tapauksia on vähän, vertailussa sovellettavat termit kyetään eksplikoimaan ja operationalisoimaan hienojakoisesti, joka parantaa niiden osuvuutta. Vastaavasti, kun tapausten määrä on suuri, mahdollistuu käsite-erojen mittaaminen ja merkityserojen selittäminen. Käsitteellisen ekvi-

valenssi näyttää lisäksi toimivan hyvänä lähtökohdana kahdelle muulle tarkastellulle ekvivalenssin muodolle.

Funktionaalisen ja rakenteellisen ekvivalenssin ongelmat palautuvat vertailtavien funktioiden ja rakenteiden olemukseen. Vertailija ei kykene luotettavasti erottamaan funktioita tai rakenteita. Ilmi-funktiot eivät erotu piilofunktioista tai ilmirakenteet eivät erotu merkittävästi latenteista rakenteista. Funktiot ja rakenteet voivat olla jatkuvassa muutoksessa tai näiden merkitys vaihtelee tapauksesta toiseen hallitsemattomasti. Vertailija joutuu tyytymään funktioiden tai rakenteiden kuvaukseen analyysin sijasta.

Vertailuasetelmalla kyetään ratkaisemaan osa näihin kahteen ekvivalenssin muotoon liittyvistä ongelmista. Jos tavoite on funktioiden tai rakenteiden sisällöllisen kehityksen ymmärtäminen, vertailutapauksia on syytä valita määrällisesti vähän. Vertailija pystyy tällöin hyödyntämään lokaaleja merkityksiä ja paljastamaan ne. Vastaavasti, mikäli tavoite on rakenteiden tai funktioiden variaatioiden selittäminen, vertailtavia tapauksia tarvitaan enemmän.

Lopuksi voi toistaa faktan, että vertailu on merkittävä ja validi tutkimustapa. Ekvivalenssi ja sen paras mahdollinen tavoittelu ei ole tärkein itseisarvo vertailussa. Toisin sanoen, heikkolakin ekvivalenssilla, mutta tiedostamalla ongelmat, voidaan saavuttaa merkittäviä vertailevia päätelmiä ja tutkimustuloksia.

LAHTEET

- Alapuro, Risto (2004). Historiallisia vertailuja. Teoksessa: Vertailevan tutkimuksen ulottuvuuksia, s. 53-66. Toim. Risto Alapuro ja Ilkka Arminen. Vantaa: WSOY.
- Almond, Gabriel A. & James S. Coleman (eds.)(1960). Introduction: A Functional Approach to Comparative Politics, s. 3-64. Teoksessa: Politics of the Developing Areas. Princeton: Princeton University Press.
- Almond, Gabriel A. & G. B. Powell (1969). The Functional Aspects of Political Systems. Teoksessa: Comparative Government: A Reader, s. 15-20. Ed. Jean Blondel. London and Basingstoke: The MacMillan Press Ltd.
- Blondel, Jean (ed.)(1969). Introduction. Teoksessa: Comparative Government: A Reader, s. xi-xlix. London and Basingstoke: The MacMillan Press Ltd.
- Van Deth, Jan W. (Ed.)(1999). Equivalence in Comparative Political Research. Teoksessa: Comparative Politics: The Problem of Equivalence, s. 1-19. Florence, KY: Routledge.
- Dogan, Mattei & Dominique Pelassy (1984). How to Compare Nations: Strategies in Comparative Politics. Chat-

- ham: Chatham House Publishers.
- Dorfman, Peter W., Shozo Hibino, Jin K. Lee, Uday Tate & Arnoldo Bautista (1997). *Leadership in Western and Asian Countries: Commonalities and Differences in Effective Leadership Processes across Cultures*. *Leadership Quarterly* 8:3, s. 233-274.
- Giddens, Anthony (1979). *Central Problems in Social Theory: Action, Structure, and Contradiction in Social Analysis*. Berkeley: University of California Press.
- Gresov, Christopher & Robert Drazin (1997). *Equifinality: Functional Equivalence in Organizational Design*. *The Academy of Management Review* 22:2, s. 403-428.
- Heady, Ferrel (2001). *Public Administration: A Comparative Perspective*. 7th ed. New York: Marcel Dekker.
- Hyyryläinen, Esa (2000). *Vertailtavuuden ongelmia hallin-topoliittikan ja -reformien tutkimuksessa*. *Hallintovertailtavuuden metodologia*, s. 130-146. Toim. Ari Salminen. Vaasan yliopiston julkaisuja, Tutkimuksia 234. Vaasa. Jreisat, Jamil E. (2005). *Comparative Public Administration Is Back, Prudently*. *Public Administration Review* 65:2, 231-242.
- Keränen, Marja (2001). *Vertaileva ja poikkikulttuurinen tutkimus: Kaksi tapaa lähestyä muita maita*. *Politiikka* 43:2, p. 82-92.
- Kinnunen, Merja (2004). *Paikallinen ja globaali vertailevassa tutkimuksessa*. Teoksessa: *Vertailevan tutkimuksen ulottuvuuksia*, s. 67-80. Toim. Risto Alapuro ja Ilkka Arpinen. Vantaa: WSOY.
- Landman, Todd (2005). *Issues and Methods in Comparative Politics: An Introduction*. 2nd ed. London: Routledge.
- Lane, Jan-Erik (1990). *Data Archives as an Instrument for Comparative Research*. Teoksessa: *Comparative Methodology: Theory and Practice in International Social Research*, s. 187-202. Ed. Else Oyen. London: Sage Publications Ltd.
- Mair, Peter (1996). *Comparative Politics: An Overview*. Teoksessa: *A New Handbook of Political Science*, s. 309-335. Eds. Robert E. Goodin ja Hans-Dieter Klingemann. Oxford: Oxford University Press.
- Merton, Robert K. (1967). *On Theoretical Sociology*. New York: Free Press.
- Osborn, Marilyn (2004). *New Methodologies for Comparative Research? Establishing 'Constants' and 'Contexts' in Educational Experience*. *Oxford Review of Education* 30:2, s. 265-285.
- Oyen, Else (ed)(1990). *The Imperfection of Comparisons*. Teoksessa: *Comparative Methodology: Theory and Practice in International Social Research*, s. 1-18. London: Sage Publications Ltd.
- Pickvance, Christopher G. (2004). *Four Varieties of Comparative Analysis*. *Journal of Housing and the Built Environment* 16:1, s. 7-28.
- Peters, B. Guy (1988). *Comparing Public Bureaucracies: Problems of Theory and Method*. Tuscaloosa: The University of Alabama Press.
- Porter, Andrew C. & Adam Gamoran (eds.)(2002). *Progress and Challenges for Large-Scale Studies*. Teoksessa: *Methodological Advances in Cross-National Surveys of Educational Achievement*, s. 3-26. Washington, DC: National Academy Press.
- Przeworski, Adam & Henry Teune (1967). *Equivalence in Cross-National Research*. *Public Opinion Quarterly* 30:4, s. 551-568.
- Rose, Richard (1991). *Comparing Forms of Comparative Analysis*. *Political Studies* 39:3 s. 446-462.
- Rutgers, Mark R. (2004). *Comparative Public Administration: Navigating Scylla and Charybdis - Global Comparison as a Translation Problem*. *Administrative Theory & Praxis* 26:2, p. 150-168.
- Salminen, Ari (1999). *Vertailevan metodin tutkimuksellisen perusta? Johdatusta hallintotieteellisen vertailun metologiaan*. Vaasan yliopiston julkaisuja, Tutkimuksia 223, *Hallintotiede* 25. Vaasa.
- Salminen, Ari (ed.)(2000). *Hallintovertailun metodologia*. Vaasan yliopiston julkaisuja, Tutkimuksia 234. Vaasa.
- Salminen, Ari & Olli-Pekka Viinamäki (2006). *Comparative Administrative Ethics: Three Methodological Approaches*. Paper presented in Egpa-Conference in Milan, 6-9.9.2006.
- Sartori, Giovanni (1994). *Compare Why and How. Comparing, Miscomparing and the Comparative Method*. Teoksessa: *Comparing Nations, Concepts, Strategies, and Substance*, s. 14-34. Eds. Mattei Dogan & Ali Kazancigil. Oxford: Blackwell Publishing.
- Scott, W. R. (1981). *Organizations: Rational, Natural and Open Systems*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Shaw, Michael & Marian Ormston (2001). *Values and Vodka: Cross-Cultural Anatomy of an Anglo-Russian Educational Project*. *International Journal of Educational Development* 21:2, s. 119-133.
- Spillner, Bernd (2002). *Monikielisyys, kontrastiivinen kielitiede, kulttuurienvälinen erikoiskielisten tekstien vertailu*. Teoksessa: *Interkulturelle Wirtschaftskommunikation: Forschungsobjekte and Methoden*, s. 31-40. Eds. Anita Nuopponen, Terttu Harakka & Rolf Tatje. Vaasan yliopiston julkaisuja, *Selvityksiä ja raportteja* 93. Vaasa.
- Teune, Henry (1990). *Comparing Countries: Lesson Learned*. Teoksessa: *Comparative Methodology: Theory and Practice in International Social Research*, s. 38-62. Ed. Else Oyen. London: Sage Publications Ltd.
- Tilly, Charles (1984). *Big Structures, Large Processes, Huge Comparisons*. New York: Russell Sage Foundation.
- Van de Vijver, Fins J.R. & Kwok Leung (1997). *Methods and Data Analysis for Cross-Cultural Research*. Newbury Park, CA: Sage.
- Verba, Sidney (1969). *The Uses of Survey Research in the Study of Comparative Politics: Issues and Strategies*. Teoksessa: *Comparative Survey Analysis*, s. 56-105. Eds. Stein Rokkan, Sidney Verba, Jean Vet & Elina Almasy. The Hague: Mouton.
- Zagorčnik, Hugo (2004). *Assessing the Universality of Leadership: A Three-Level Approach*. *Economic and Business Review for Central and South-Eastern Europe* 6:2, s. 155-179.